

Dr Vesna Stojković
 Pravni fakultet u Podgorici

O KRIVIČNOM DJELU POVREDE RAVNOPRAVNOSTI U VRŠENJU PRIVREDNE DJELATNOSTI*

SAŽETAK: Krivični zakon Crne Gore usvojen je 17. decembra 2003. g. i predstavlja prvu kodifikaciju ove materije u Crnoj Gori poslije II svjetskog rata. Generalno gledano, ovaj zakon imao je pozitivan odjek u crnogorskoj pravnoj istoriji, ali je pretrpeo i mnoge kritike. U ovom radu posebna pažnja posvećena je članu 269. koji se odnosi na povredu ravnopravnosti u vršenju privredne djelatnosti. Ovaj član analizirali smo praveći paralelu sa ponašanjima na evropskom tržištu za električnu energiju — novom ekspanzivnom tržištu u Evropskoj uniji. Na kraju smo doneli određene zaključke i predložili bolju regulativu ovog člana.

UVOD

Krivični zakonik Crne Gore (KZ CG), usvojen 17. decembra 2003. godine, predstavlja prvu kodifikaciju ove materije u Crnoj Gori poslije II svjetskog rata. Razlozi za njegovo donošenje su bili brojni, što usled političke potrebe da se krivičnopravna materija konačno uredi na jedinstven i cjelovit način na nivou Crne Gore (Ustavnom poveljom Državne zajednice Srbija i Crna Gora, ova materija je prešla u nadležnost država članica), što usled brojnih parcijalnih izmjena koje su se u ovoj oblasti u međuvremenu nagomilale, što usled promjena u ekonomsko-političkoj sferi, što usled pojava novih formi kriminaliteta koje zahtijevaju nove inkriminacije, ali, isto tako, i usled vrlo važnog „spoljašnjeg” faktora tj. potrebe (ili obaveze) da se naša ukupna zakonska regulativa, pa time i krivično zakonodavstvo usklade sa raznim međunarodnim zakonima, konvencijama, di-

* Rad primljen: 28. VI 2005. godine.

rektivama, protokolima i sličnim aktima. Sve je to dovelo do pojave da je u ovom zakoniku broj novih inkriminacija osjetno nadmašio broj ukinutih (prevaziđenih). Novi oblici kriminaliteta, čija je geneza dominantno u daljem geografskom i društvenom okruženju Crne Gore, i pored činjenice da u Crnoj Gori nijesu gotovo ni zaživjeli ili su sasvim sporadični, ipak su našli svoje mjesto u Krivičnom zakoniku, upravo zbog obaveza prema međunarodnoj zajednici, prije svega Evropskoj uniji, te približavanja Crne Gore konačnom cilju — integraciji u EU. Sem tog razloga, mnogi drugi sistemi, organizacije i sredstva (prije svega privredna — tržišna) kod nas nijesu razvijeni ni približno koliko bi trebali biti, i kao što je to slučaj u Evropi, da bi pojedincu i društvu pružili efikasnu zaštitu od štetnog ponašanja u mnogim oblastima života i rada i bez pribjegavanja krivičnom pravu kao *ultima ratio*-u. Usled toga, imamo donekle situaciju „inflacije novih krivičnih djela, posebno onih iz privrede, bankarstva, elektronike i drugih”,¹ koja su na prvi pogled „pretrpala” novi KZ CG.

Za temu ovog teksta od interesa je Glava XXIII KZ CG koja sadrži krivična djela protiv platnog prometa i privrednog poslovanja, dakle djela koja se odnose na privredno poslovanje, finansije, proizvodnju, a među njima i krivično djelo koje do sada nije bilo inkriminisano u KZ RCG — povreda ravnopravnosti u vršenju privredne djelatnosti (član 269. KZ CG). Radi se o važnoj problematici, te krivično-pravnoj zaštiti integralnog tržišta, tj. omogućavanje potpune liberalizacije tržišta i slobodnog protoka roba, ljudi i slobode pružanja usluga — jednom od postulata u Ugovoru o osnivanju EZ.²

Na privrednom prostoru EU u punom zamahu je stvaranje jedinstvenog otvorenog (liberalnog) tržišta, i to tržišta svih vrsta roba i usluga. Među tim različitim vrstama tržišta, vrlo se daleko odmaklo u oblasti stvaranja jedinstvenog unutrašnjeg tržišta električne energije na teritoriji EU, koje je zasnovano kroz dvije obavezujuće direktive o organizaciji unutrašnjeg tržišta električne energije: Direktivom 96/92/EC³ iz 1996. godine i Direktivom 2003/54/EC⁴ iz 2003. godine koja je zamijenila prethodnu. Jugoistočna Evropa je takode ušla u ove tržišne procese, i to više nego u mnoga druga evropska tržišta, a samim tim i Crna Gora, što zbog geografsko-energetskog položaja svog elektroprenosnog sistema, a mnogo više zbog sve većeg i opasnijeg deficita u pokrivanju vlastite potrošnje električne energije proizvodnjom iz sopstvenih izvora (elektrana). Donošenjem novog Zakona o energetici,⁵ potpisivanjem „Memoranduma o kre-

¹ Lj. Lazarević, B. Vučković, V. Vučković, *Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore*, Cetinje, 2004.

² The Treaty establishing the European Community, 25. 03. 1957, Rome en 24. 12. 2002 Official Journal of the European Communities C 325/33.

³ Direktiva 96/92/EC, Sl. list L27 od 30. 01. 1997, str. 20.

⁴ Directive 2003/54/EC of the European Parliament and of the Council of 26 June 2003 concerning common rules for the internal market in electricity and repealing Directive 96/92/EC — Statements made with regard to decommissioning and waste management activities (OJ L 176, 15. 07. 2003, p. 37).

⁵ Službeni list RCG, broj 39, jun 2003.

iranju regionalnog tržišta električne energije u Jugoistočnoj Evropi i njegovog integrisanja u interno tržište električne energije EU” u martu 2005, te usvajanjem Energetske politike u februaru 2005. godine od strane Vlade RCG, kao preduslova za strategiju energetike do 2025. godine, postalo je sasvim izvjesno da će energetska sektor Crne Gore po svim planovima biti prvi crnogorski privredni sektor (i ne samo privredni!) koji će se priključiti Evropskoj zajednici, odnosno jedinstvenom tržištu električne energije. Samim tim, „prednosti, a posebno rizici sa kojima će se naše kompanije sretati su velike”.⁶

U pripremi za predstojeće integrativne procese, a obzirom na značajna stečena iskustva u implementaciji tržišta u EU u prethodnim godinama, korisno je prezentirati neke praktične pojave povrede ravnopravnosti u vršenju privredne djelatnosti, inkriminisane kroz odredbe člana 269. KZCG, ali koje su se realno dešavale na evropskom tržištu, kao i načine za suzbijanje ove tržišno štetne pojave na koju su sve evropske države izuzetno osjetljive. Dakle, želimo da se bliže upoznamo sa pojavnim oblicima povrede ravnopravnosti u vršenju privredne djelatnosti, načinima, oblicima i specifičnostima borbe protiv njih, te u svijetlu te uporedne prakse procijenimo cjelishodnost, svrsishodnost, kvalitet i, uopšte, „upotrebljivost” nove inkriminacije u članu 269. KZCG, koja je i uvedena sa ciljem odbrane tržišta u sklopu cjelovitih težnji države Crne Gore da izgradi otvoreno tržište u svim oblastima privrede, te da se integriše u Evropsku uniju.

POVREDA RAVNOPRAVNOSTI PRIVREDNIH KOMPANIJA NA TRŽIŠTU ELEKTRIČNE ENERGIJE

Sa problemom anti-kompetitivne saradnje određenih kompanija, na nivou Evropske zajednice se bave odredbe Člana 81⁷ (Ugovora o osniva-

⁶ Dr Mirko Vasiljević, iz pozivnog pisma za Specijalističke studije iz Prava energetike, Herceg-Novi, 2005.

⁷ Article 81

1. The following shall be prohibited as incompatible with the common market: all agreements between undertakings, decisions by associations of undertakings and concerted practices which may affect trade between Member States and which have as their object or effect the prevention, restriction or distortion of competition within the common market, and in particular those which:

- (a) directly or indirectly fix purchase or selling prices or any other trading conditions;
- (b) limit or control production, markets, technical development, or investment;
- (c) share markets or sources of supply;
- (d) apply dissimilar conditions to equivalent transactions with other trading parties, thereby placing them at a competitive disadvantage;
- (e) make the conclusion of contracts subject to acceptance by the other parties of supplementary obligations which, by their nature or according to commercial usage, have no connection with the subject of such contracts.

2. Any agreements or decisions prohibited pursuant to this article shall be automatically void.

3. The provisions of paragraph 1 may, however, be declared inapplicable in the case of:

nju EZ), a svaka zemlja članica je slične odredbe unijela u svoje nacionalne zakone. Za razmatranje ove problematike u sferi trgovine električnom energijom potrebno je istaći činjenicu da elektro-prenosna mreža jedne države, koja se sastoji od mreže dalekovoda koji povezuju transformatorske stanice, predstavlja takozvani „prirodni monopol” na nivou svake nacionalne države, a istovremeno i nužnu infrastrukturu za odvijanje trgovine električnom energijom. Da bi se realizovala krivično pravna zaštita jedinstva tržišta, kao i potrošača roba i korisnika usluga, u novom KZ CG je kroz odredbe člana 269. propisano da će se onaj ko zloupotrebom svog službenog položaja ili ovlaštenja, ograniči slobodno ili samostalno povezivanje privrednog društva ili drugog subjekta privrednog poslovanja u obavljanju privredne djelatnosti na privrednom području Crne Gore, uskratiti mu ili ograničiti pravo da na određenom području obavlja privrednu djelatnost, stavi ga u neravnopravan položaj prema drugim subjektima privrednog poslovanja u pogledu uslova privređivanja ili ograniči slobodno obavljanje privredne djelatnosti, kazniti zatvorom od tri mjeseca do pet godina. U stavu 2. istog člana, predviđeno je da će se istom kaznom iz stava 1. kazni onaj ko zloupotrijebi svoj društveni položaj ili uticaj radi izvršenja krivičnog djela iz stava 1.

Prema radnji krivičnog djela, onako kako je to formulisano u zakonskom tekstu, mogli bi da razlikujemo sljedeće pojavne oblike ovog djela:

— ograničavanje slobodnog i samostalnog povezivanja privrednih subjekata

— uskraćivanje ili ograničavanje prava privrednom subjektu da na određenom području obavlja privrednu djelatnost

— stavljanje privrednog subjekta u neravnopravan položaj prema drugim subjektima privrednog poslovanja u pogledu uslova privređivanja

— ograničavanje privrednog subjekta u slobodnom obavljanju privredne djelatnosti.

Tekst ovog člana KZ CG je rigidan, pun zastarelih, davno prevazidenih termina, daleko od jezika savremenog prava i tržišne ekonomije. Pripada vremenu dogovorne ekonomije i zaštite jedinstvenog tržišta nekadašnje SFRJ. Prvi oblik ovog krivičnog djela je nekompletno definisan i ostaje samo da se podrazumijeva kako bi trebalo da glasi. Naime, decidno se kaže: „*ko zloupotrebom svog službenog položaja ili ovlaštenja, ograniči slobodno ili samostalno povezivanje privrednog društva ili drugog su-*

— any agreement or category of agreements between undertakings,
— any decision or category of decisions by associations of undertakings,
— any concerted practice or category of concerted practices, which contributes to improving the production or distribution of goods or to promoting technical or economic progress, while allowing consumers a fair share of the resulting benefit, and which does not:

(a) impose on the undertakings concerned restrictions which are not indispensable to the attainment of these objectives;

(b) afford such undertakings the possibility of eliminating competition in respect of a substantial part of the products in question.

EN 24. 12. 2002 Official Journal of the European Communities C 325/65.

bjekta privrednog poslovanja u obavljanju privredne djelatnosti na privrednom području Crne Gore". Prvo, čini nam se da je riječ „samostalno” suvišna i da termin „slobodno” sasvim dovoljno determiniše radnju tržišnog povezivanja o kojoj se ovdje radi. Drugo, smatramo da je potrebno dodati „sa drugim privrednim subjektima” čime bi definicija prvog oblika ovog krivičnog djela bila potpuna. Naime, ovdje se radi o nelegalnom sprječavanju međusobnog povezivanja privrednih subjekata na određenom privrednom prostoru, pa je to trebalo jasno i definisati.

Drugi oblik ovog krivičnog djela je dosta jasno definisan, kao i treći, dok je četvrti „oblik” suvišan, jer jednostavno ponavlja formulaciju drugog oblika, jedino mu nedostaje odrednica „na određenom području” pa da budu identični. Ovo samo potvrđuje naš utisak da je tekst na brzinu prenijet (da ne kažemo — prepisan) iz nekih ranijih zakona i iz nekih ranijih vremena.

Prema zakonskoj definiciji izvršilac krivičnog djela može biti bilo koje lice, tj. „ko”, ali je jasno da to može biti samo službeno ili odgovorno lice u privrednom subjektu (član 142, (3,4) KZ CG). Smatramo da je u članu 270. KZ CG data bolja definicija izvršioca (odgovorno lice u privrednom društvu), što je i potpuno normalno, jer niko drugi ne može ni izvršiti to djelo (mora biti odgovorno lice tj. mora imati takav položaj u privrednom društvu).

Smatramo, takođe, da je odrednica lokacije na kojoj se djelo može izvršiti suviše uska tj. restriktivna. Naime, odrednica „na privrednom području Crne Gore” značajno limitira domete krivično-pravne zaštite. Samo privredno područje Crne Gore (mada mislimo da je termin „tržište” mnogo podesniji) je suviše usko, a diverzitet roba i usluga, koji pružaju firme (ili subjekti privrednog poslovanja) koje potiču sa ovog područja, je apsolutno nedovoljan da bi se razvilo pravo samostalno tržište u bilo kojoj sferi privrede. Stoga mislimo da je bilo neophodno da se u zakonskom tekstu predvidi i pojava nezakonitog sprječavanja tržišnog povezivanja privrednih društava iz Crne Gore sa preduzećima van Crne Gore, jer u svakom segmentu razvoja bilo kojeg tržišta treba imati na umu da je prostor Crne Gore samo dio jedinstvenog, šireg, regionalnog tržišnog prostora.

„Poseban, teži oblik ovog djela propisan je u stavu 2. ovog člana, i postoji kad se neka od prethodnih povreda ravnopravnosti u vršenju privredne djelatnosti izvrši zloupotrebom društvenog položaja ili uticaja. Taj položaj može biti određen i društvenim ugledom koji je neko stekao posebnim zalaganjem, svojim stavovima. Za postojanje djela potrebno je da je izvršenje nekog od prethodno navedenih oblika izvršeno zloupotrebom svog društvenog položaja ili uticaja.”⁸ Čini se da u stavu 2. nije u pitanju teži oblik, jer je zapriječeno istom kaznom. Isto tako, iz definicije učinio-ca, jasno je da to mora biti službeno ili odgovorno lice u subjektu pri-

⁸ Lj. Lazarević, B. Vučković, V. Vučković, *Komentar Krivičnog zakonika Crne Gore*, Cetinje, 2004.

vrednog poslovanja, i niko drugi. Građanin Crne Gore, ma kako bio ugledan ili zaslužan u nekoj sferi društveno-političkog djelovanja, jednostavno ne može da izvrši ovo djelo ako profesionalno nije na poziciji sa koje može, zloupotrebom tog položaja da izvrši djelo (npr. ne dozvoli dopremu određenih roba na određeno područje). Neki „ugledni” građanin može da zloupotrijebi taj svoj ugled i uticaj jedino uticanjem na neko službeno ili odgovorno lice (i to sasvim sigurno samo verbalno!) da ono svojim djelovanjem izvrši neki od oblika djela.

Konačna posledica ovog djela je šteta koja se nanese drugim učesnicima na tržištu. U čemu se sastoji radnja djela iz člana 269. KZ CG? Stičemo utisak da se pod tu formulaciju može svesti prilično mnogo tržišnih djelatnosti, te da će se u tumačenju pojaviti značajna arbitrarnost. Kod posledice, tj. štete nastale izvršenjem djela, nema nikakve kvantifikacije, čak ni opisne procjene. Kod zapriječene kazne predviđena je isključivo kazna zatvora u rasponu od 3 do 60 mjeseci, pa se čini da je za toliki raspon kazne potrebno da postoji određena kvantifikacija (stepenovanje) težine djela. Formulacijom iz stava 2. nije se doprinijelo rešavanju prethodne dileme. Nije predviđena ni novčana kazna, a čini se da bi to bila prava sankcija za ovakva djela.

Radnjama krivičnog djela iz člana 269. KZ CG, kada se izvrši uporedna analiza sa odredbama čl. 81. Ugovora o EZ, a kada je oblast energetike u pitanju, odgovaraju sljedeće pojave:

- ekskluzivni pristup elektroprenosnoj mreži
- sporazumi o ekskluzivnom snabdijevanju i distribuciji električne energije
- saradnja OPM-a (Operatora prenosne mreže koji su nadležni i odgovorni za kontrolu i upravljanje elektro-prenosnom mrežom jedne nacionalne države) kojom se ometa normalna tržišna utakmica.

Ekskluzivni pristup elektro-prenosnoj mreži. — Tržišna konkurencija može biti u znatnoj mjeri ugrožena u slučajevima kada dode do sklapanja ugovora o ekskluzivnom pravu na pristup prenosnoj mreži (prirodnom monopolu), kojim se osobito ugrožavaju treće kompanije — konkurenti na tržištu. Isključivim obezbjeđivanjem pristupa prenosnoj mreži samo jednoj kompaniji za snabdijevanje električnom energijom, vrlo vjerovatno će se drastično ograničiti ili potpuno umrtviti tržišna utakmica jer se na taj način ograničava pristup prenosnoj (tržišnoj) infrastrukturi svim drugim konkurentskim kompanijama.

Sporazumi o ekskluzivnom snabdijevanju i o ekskluzivnoj distribuciji. — Dugoročni ugovori o ekskluzivnom snabdijevanju i o ekskluzivnoj distribuciji električne energije predstavljaju drugu vrstu ugovornih aranžmana koji su razlog za ozbiljnu brigu, jer prijete da unaprijed zatvore tržište. Evropska Komisija (EC) je osobito ukazala na dvije mogućnosti nastanka ovakvog ugrožavanja tržišta:

- Prvi slučaj se odnosi na situaciju gdje jedan kupac, koji je dominantan na tržištu, kupuje električnu energiju od jednog snabdjevača u ko-

ličinama koje predstavljaju njegove kompletne potrebe, ili gotovo kompletne potrebe. Ovakav ugovor bi mogao dovesti do značajnog ograničavanja ili potpune eliminacije mogućnosti da se energija kupuje i od drugih isporučilaca, te bi na taj način došlo do blokiranja isporučilaca „unaprijed”.

— Drugi slučaj se odnosi na situaciju gdje je glavni snabdjevač na tržištu angažovan da isporučuje svu, ili gotovo svu, svoju proizvodnju jednom kupcu. Tada takav aranžman može imati efekat da ograničava ili čak eliminiše mogućnost prodavca da snabdijeva i druge kupce, te bi na taj način došlo do blokiranja kupaca „unaprijed”

Ovdje se može postaviti pitanje u smislu da li će tržište biti zatvoreno usled **trenutnih** ili **kumulativnih** efekata ovakvih ugovora. Faktori od uticaja su dužina ugovora, struktura tržišta kao i stepen razvijenosti tržišne konkurencije. Ako kupac ima dominantnu poziciju, tada je rizik od blokade tržišta veći. Čak i kada je prilično izvjesna vjerovatnoća da će dugoročni ugovor o snabdijevanju električnom energijom izazvati značajnu blokadu tržišne utakmice, i dalje postoji mogućnost da se nađu određeni izuzeci u okviru člana 81, stav 3. Ugovora o EZ. Naime, Komisija EU (EC) je priznala postojanje „posebnih potreba” za dugoročnim ugovorima za snabdijevanje u energetsom sektoru, jer oni podstiču otvaranje novih generatorskih kapaciteta, i samim tim doprinose sigurnosti snabdijevanja.

Tako, i u oblasti snabdijevanja gasom, kao i u oblasti snabdijevanja električnom energijom, Komisija je prihvatila period od 15 godina, za koji bi se bilo dominantnom isporučiocu, bilo dominantnom kupcu, dozvolilo da održe značajan udio na tržištu. Primjeri za ovo su sljedeći:

— Dugoročni ugovor o kupoprodaji električne energije između firme **ISAB Energy**, koja je operator proizvodnje, i italijanskog **ENEL**-a, koji je nacionalna elektroprivredna kompanija (sada razdvojena na više cjelina), koji je sklopljen na rok od 20 godina, a naknadno sveden na 15 godina (na zahtjev EC — European Commission).

— Slučaj **Electricidade de Portugal / Pego Project** u kojem je konzorcijum koji je imao dvije elektrane, a imao je dugoročni (na 28 godina) ugovor o snabdijevanju gorivom sa **EDP** (Electricidade de Portugal), dobio zahtjev od Komisije EU da skрати trajanje tog ugovora sa 28 na 15 godina. Zahtjev je baziran na stavu Komisije da je period od 15 godina sasvim dovoljan da se izvrši povraćaj investicionih troškova, a za preostalih 13 godina planiranog radnog vijeka elektrana, Komisija je stala na stanovište da se višak kapaciteta koji nije potreban portugalskoj mreži slobodno proda na tržištu.

— U slučaju **Electrabel** predmet interesovanja Komisije je bio 30-to godišnji ekskluzivni ugovor o snabdijevanju belgijskih gradskih distributivnih kompanija od strane proizvođačke kompanije Electrabel. Pod uticajem Komisije, ugovorne strane su se saglasile da izmijene odredbe ugovora, u smislu da ekskluzivna obaveza kupovine istekne 2011. godine, za one distributivne kompanije koje mogu da obezbijede 25% svojih ukup-

nih potreba od isporučilaca po sopstvenom izboru, počevši od 2006. godine.

Komisija EU (kroz njen Direktorat za tržišnu konkurenciju) je najavila da će budno motriti i na dugoročne ugovore sklopljene između novotvorenih *IPP* (*Independent Power Producers*) i doskorašnjih monopolista, jer je zauzet stav da nema tržišne utakmice u slučajevima kada novi učesnici na tržište ne uđu samostalno, već kroz veze sa već postojećim proizvođačima, koji su u isto vrijeme njihovi tržišni konkurenti.

U odredbama nacrtu francuskog zakona o energetici (kroz koji je implementirana ranije citirana Direktiva EU o unutrašnjem tržištu električne energije u EU) nalazila se klauzula po kojoj velika preduzeća imaju obaveznu da sklope ugovore koji će trajati barem tri godine tokom početne faze procesa liberalizacije tržišta, koja je naišla na veliku kritiku u ostaloj elektroprivrednoj javnosti EU, tako da je proces usvajanja zakona više puta odlagan.

U njemačkom gradu Manhajmu nadležni administrativni sud je donio odluku u vezi validnosti dugoročnih ugovora, koji su sklopljeni i ušli u realizaciju u periodu kada je kompanija bila monopolista na tržištu. Spor je izbio između opštinskog elektroprivrednog preduzeća „Waldshut-Tiengen” i vodeće kompanije za snabdijevanje električnom energijom u južnoj Njemačkoj „EnBW” (*Energie Baden-Württemberg*). Opština je poželjela da kupi jeftiniju energiju od švajcarskog snabdjevača „Atel”, ali je **EnBW** odbila da dozvoli pristup mreži, koji je, normalno, bio neophodan za fizičku realizaciju isporuke energije. EnBW je svoje odbijanje pristupa mreži opravdavala potrebom da ispoštuje svoj desetogodišnji ugovor o snabdijevanju, koji je potpisan 1996. godine sa kompanijom „Baden-Werk”. Obzirom na činjenicu da se kompanija „BadenWerk” samo godinu dana kasnije (1997) spojila sa jednom drugom kompanijom i pripojila firmi „EnBW”, to ispada da je traženo da se ispoštuje ugovor sa samim sobom. Njemački Administrativni sud je donio presudu da su desetogodišnji ugovori o isporukama nevažeći. Naime, prema novom zakonu u Njemačkoj, koji reguliše ovu problematiku, a koji je isvojen sa namjerom da liberalizuje tržište energije, svaki ugovor potpisan u vrijeme monopolskog uređenja elektroprivredne djelatnosti, sadrži odredbe koje se smatraju nevažećim. Pošto ove odredbe sačinjavaju značajan dio pomenutog ugovora, onda je čitav ugovor smatran ništavnim i nevažećim. Usled ovakvog pravnog tumačenja, u Njemačkoj je čak 600 opština došlo u situaciju da mora da raskine ovakvu vrstu ugovora o snabdijevanju. Nakon toga, došlo je do otvaranja značajnog prostora za ostale snabdjevače da se pojave sa svojim ponudama, tako da danas krajnji potrošač u Njemačkoj može da bira među petnaestak distributivnih isporučilaca.

Saradnja TSO-a kojom se ometa normalna tržišna utakmica. — Ugovori o pristupu mreži na nivou interkonekcije su od suštinske važnosti za međuoperativnost raznih tržišnih usluga i infrastrukture, jer se tako povećava konkurencija na tržištu nižeg hijerarhijskog nivoa (npr. na trži-

štu distributivnog nivoa) za usluge koje bi vjerovatno, u nedostatku konkurencije, bile naplaćivane po višoj cijeni. Očigledni mogući efekti ugovora o pristupu mreži (tržištu), koji bi ugrozili tržišnu konkurenciju, mogu da se pojave u slučajevima kada takvi ugovori:

- služe kao sredstvo za koordinaciju cijena
- služe kao sredstvo za dogovornu podjelu tržišta
- vode ka razmjeni poslovnih podataka (poslovno povjerljivih, tj. podataka koji sadrže informacije o tržišnim namjerama) među TSO-ima,⁹ kojim se ostali učesnici dovode u neravnopravan položaj.

Opasnost od pojave koordinacije cijena između TSO-a na tržištu, može se pokazati kao realna u slučaju kada nadoknada (taksa) za pristup mreži sačinjava znatan dio u ukupnom trošku pružene usluge, a interkonekcija sa dominantnim operatorom je, istovremeno, neophodna. U drugim situacijama, interkonektivni sporazum među mrežnim operatorima (kada su ovlašćeni da daju mrežni pristup tržišnim učesnicima [snabdjevačima, trgovcima ...] na svojoj teritoriji) može da se realizuje sa ciljem jednostavne podjele tržišta (i nametanja cijena), umjesto otvaranja za tržišnu utakmicu. Ovakav slučaj ima osobitu važnost u situacijama kada postoji razgranata mreža spojnih dalekovoda između dvije države, koja omogućava „trećim“ kompanijama — snabdjevačima da do potencijalnih potrošača „dopru“ i preko nekog od alternativnih prenosnih pravaca, što im, kada je tržište već „zaključano“ (podjelom među dva operatora sistema), ne omogućava da pristupe tržištu.

ZAKLJUČAK

Proces osnivanja jedinstvenog elektroenergetskog tržišta Jugoistočne Evrope je u toku. Pravni odnosi u oblasti tržišta električne energije u ovoj zajednici biće uređeni po principima na kojima funkcioniše tržište energije u Evropskoj uniji. Energetika je prva oblast privrede, za koju se Crna Gora, potpisivanjem Ugovora o osnivanju Zajednice za energetiku Jugoistočne Evrope, ugovorom obavezala na harmonizaciju sa pravnom regulativom Evropske unije. Značaj suštinskog stvaranja tržišta električne energije je u EU odavno shvaćen, pa su ti procesi u završnoj fazi. Sve prednosti ali i mane i zloupotrebe koje su vezane za ovo ogromno i enormno moćno tržište su u znatnoj mjeri sagledane. U ovom tekstu smo se malo detaljnije bavili pojavom povrede ravnopravnosti u vršenju privredne djelatnosti baš na ovom, već prilično razvijenom, tržištu, kako zbog potrebe da napravimo jedan kritički osvrt na njega, ali takođe i zbog komparativnog osvrta na jedno od novih krivičnih djela predviđenih u KZ CG, krivično djelo povrede ravnopravnosti u vršenju privredne djelatnosti iz člana 269. Kao što se to može zaključiti iz prethodne analize, u zemljama

⁹ TSO je OPM — Operator prenosne mreže — pravni subjekt odgovoran za sigurnost rada elektroenergetskog sistema jedne države.

EU očigledno postoje razvijeni i mnogi drugi sistemi, organi, organizacije i sredstva kojima se postiže efikasna zaštita opštih i pojedinačnih društvenih dobara i vrijednosti, prije posezanja za krivičnim pravom.

Stiče se utisak da se u procesu donošenja novog KZ CG pošlo dosta široko, barem imajući u vidu broj novih krivičnih djela i njihovih oblika. Tu mislimo i na djelo iz člana 269. Naime, djelo je postavljeno široko, dosta neodređeno i nije jasno razgraničena radnja u više definisanih oblika. Čini se da je u dva oblika u stvari radnja i ponovljena. Takođe, u stavu 2. definicija učinioca je u kontradiktornosti sa istom kod stava 1.

Isto tako, nigdje nije kvantifikovana posledica tj. šteta nastala izvršenjem krivičnog djela, odnosno nema težih oblika uslovljenih visinom nastale štete (kvalifikatorna okolnost), mada je zapriječeno kaznom u širokom rasponu, čak u odnosu 1:20. Isto tako, nema čak ni opisne vrijednosti nastale štete. Mnogo je efikasnije predvidjeti i novčanu kaznu, kao što se za slične pojave to radi na prostoru Evropske unije, nego se zadržati samo na zatvorskoj kazni.

Kao što se moglo vidjeti kod pojavnih oblika povrede ravnopravnosti u vršenju privredne djelatnosti iz prakse tržišta električne energije u zemljama EU, svaki pojavni oblik toga ugrožavanja je dosta detaljno i precizno razrađen, i pažljivo su klasifikovani, što je preduslov da bi se efikasno mogao suzbijati / goniti. U slučaju krivičnog djela iz čl. 269. KZ CG smatramo da su obelježja ovog djela značajno uopštena, tako da će u sudskoj praksi teško imati neku veću zastupljenost, pa samim tim ni svrha njegovog propisivanja, vjerovatno, neće biti postignuta.

ON THE CRIMINAL ACT OF VIOLATION OF THE BUSINESS EQUALITY

Vesna Stojković, PhD

S u m m a r y

The Montenegrin Criminal Law was adopted on December 17, 2003 and it is a first codification in this field of law in Montenegro after the Second World War. In general, it produced a positive effect in the Montenegrin legal history, but on the other hand had significant shortcomings. In this paper we paid special attention to Article 269 which relates to the violation of the business equality. We analyzed this Article and compared it with a group of market behaviors on the European electricity market — a new, progressively growing market in the European Union. Finally, we made some conclusions and suggested improvement of this Article.